

IZAZOVI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA U RURALNIM PODRUČJIMA

CHALLENGES OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN RURAL AREAS

Pregledni znanstveni članak

Ivan Dodig

Doktorand, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banjoj Luci.

ivandodig.ba@gmail.com

Sažetak

Ruralni turizam, kao jedan od specifičnih oblika turizma, obuhvaća različite vrste aktivnosti koje se odvijaju u ruralnim područjima i pruža turistima iskustva temeljem prirodnih, kulturnih i društvenih karakteristika tih sredina. Naglašava očuvanje prirodnog okoliša, kulturne baštine te autentična iskustva, uključujući agroturizam, ekoturizam i aktivnosti koje su usko povezane s lokalnim načinom života, posjeta domaćim gospodarstvima i sudjelovanja u tradicionalnim manifestacijama. Svrha ovog rada je analizirati i sintetizirati postojeća saznanja o specifičnostima ruralnih područja, istražiti karakteristike turizma u tim područjima te razumjeti izazove održivog razvoja ruralnog turizma. Održivi razvoj ruralnog turizma suočava se s brojnim izazovima, uključujući potrebu za očuvanjem prirodnih resursa, zaštitu kulturne baštine te osiguravanje da ekonomske koristi od turizma ostanu unutar lokalne zajednice.

Ključne riječi: *ruralna područja, turizam, ruralni turizam, ruralna sociologija.*

Abstract

Rural tourism, as a form of special interest tourism, encompasses various activities conducted in rural areas, offering tourists experiences rooted in the natural, cultural, and social characteristics of these regions. It emphasizes the preservation of the natural environment, cultural heritage, and authentic experiences, including agritourism, ecotourism, and activities closely tied to the local way of life, such as visits to local farms and

participation in traditional events. The purpose of this paper is to analyze and synthesize existing knowledge on the specificities of rural areas, explore the characteristics of tourism in these regions, and understand the challenges of sustainable rural tourism development. Sustainable rural tourism development faces numerous challenges, including the need to conserve natural resources, protect cultural heritage, and ensure that the economic benefits of tourism remain within the local community.

Keywords: rural areas, tourism, rural tourism, rural sociology.

1. UVOD

U svijetu u kojem se mnoge destinacije počinju doimati sličnima, turisti sve češće traže autentična iskustva koja mogu naći izvan uobičajenih turističkih staza. Turizam je postao jedan od najvidljivijih izraza globalizacije, jer omogućuje pojedincima da brzo i lako putuju na različite krajeve svijeta. Međutim, sveprisutnost globalnog turizma često vodi prema masovnim destinacijama, koje mogu imati negativan utjecaj na prirodni okoliš i kulturnu baštinu. Kao odgovor na ove trendove, mnogi turisti počinju tražiti alternative u ruralnim područjima, gdje mogu doživjeti autentičnost, prirodne ljepote i kulturu. Ruralni turizam kao poseban oblik turizma, sve više privlači pažnju istraživača, donositelja odluka i turističkih radnika zbog svog potencijala za poticanje razvoja ruralnih područja. Dok urbani turizam često dominira globalnim turističkim trendovima, ruralna područja nude jedinstvena iskustva koja uključuju prirodne atrakcije, kulturne tradicije i autentične načine života. Razvoj turizma u ovim područjima nosi sa sobom specifične prilike i izazove koje zahtijevaju pažljivo razmatranje sociokulturnih aspekata.

Možemo kazati kako globalizacijski procesi otvaraju vrata za revitalizaciju ruralnih zajednica kroz turizam, omogućujući im da predstave i očuvaju svoje specifične identitete na globalnoj sceni, dok istovremeno predstavljaju opasnost od homogenizacije turističkih destinacija, gdje dolazi do gubitka autentičnosti i lokalnog identiteta uslijed komercijalizacije kulturnih i prirodnih resursa.

2. RURALNA PODRUČJA I RURALNO DRUŠTVO

Interes za ruralna pitanja obuhvaća različite znanstvene discipline poput ekonomije, sociologije, agronomije, antropologije, etnologije i geografije. Svaka od njih i institucije ruralnog razvoja na različitim razinama imaju svoje pristupe definiranju ruralnih područja. Ova raznolika perspektiva dovodi do nedostatka jedinstvene definicije, unatoč brojnim raspravama i istraživanjima.

Hudynski (2021) objašnjava nepostojanost jedinstvene definicije za ruralna područja koja bi bila primjenjiva širom zemalja članica Europske unije činjenicom da se ruralna područja mnogo razlikuju između zemalja u svojim društvenim, ekonomskim i ekološkim aspektima. Istovremeno, oni prolaze kroz brze procese uključene u transformaciju kako ekonomskih tako i društvenih struktura. Neka područja se više ne smatraju ruralnim, dok drugi usvajaju ruralni status. Činjenica jest da ruralnu kategoriju čine različite teritorijalne jedinice u svakoj zemlji Europske unije. Dakle, ruralna područja mogu se značajno razlikovati po veličini ili populaciji. Đurić (2022) ističe kako unatoč činjenici da ne postoji općeprihvaćena i jedinstvena definicija, ruralna područja odlikuje karakteristika manje gustoće naseljenosti.

S obzirom na specifične namjene i područja interesa, Lukić (2010) razlikuje dvije osnovne kategorije definicija ruralnog prostora. Prvu kategoriju čine službene definicije, odnosno one koje su formulirane, odobrene ili priznate od strane relevantnih vlasti i koje posjeduju pravnu snagu ili službenu funkciju. One se dalje mogu razdvojiti na tri podkategorije:

- ✓ Upravne definicije ruralnog prostora – Ove definicije uspostavljaju kriterije za određivanje ruralnih područja u administrativnom kontekstu, s ciljem primjene u okviru državnih i lokalnih politika i strategija.
- ✓ Popisne definicije – Ove definicije koriste se u statističkim i demografskim istraživanjima, primjerice za potrebe popisa stanovništva, kako bi se omogućila precizna klasifikacija i analiza podataka o ruralnim područjima.
- ✓ Ostale službene definicije – Ove definicije uključuju pravne i regulatorne okvire koji se odnose na ruralna područja, kao što su

zakonski okvir za ruralni razvoj, poticaje ili druge specifične regulative.

Druga kategorija uključuje definicije koje se primjenjuju u znanstvenim istraživanjima. Ove definicije nisu nužno povezane s administrativnim ili pravnim normama, već služe svrsi razumijevanja i analize ruralnog prostora iz perspektive različitih znanstvenih disciplina, uključujući interdisciplinarni pristup.

Đurić (2022) navodi kako je jedna od karakteristika ruralnih prostora specifičan sociokulturni stil života ruralne populacije. Ovaj stil života razlikuje se od urbanih sredina po svojoj povezanosti s prirodom, poljoprivrednom proizvodnjom, te međuljudskim odnosima koji se temelje na bliskosti i međusobnoj podršci. Šijaković i Vilić (2010) kao socijalnu funkciju sela navode kako se ona ogleda u izgradnji specifičnih društvenih odnosa zasnovanih na poljoprivrednoj proizvodnji, upućenosti ljudi jednih na druge, pomoći, suradnji i solidarnost potpuno drugačijoj od urbanih sredina. Prema Ružiću (2011) ruralno područje (ili ruralna sredina) moglo bi se definirati kao sredina s malom koncentracijom stanovnika, kojemu je osnovno zanimanje poljoprivreda, a koje karakteriziraju posebni običaji i seoski identitet. Ruralna područja s mnogobrojnim karakterističnim različitostima poput: planina, kanala, rezervata, obala, poljoprivrednih zemljišta, rijeka, jezera i sl. pogodna su za razvoj turizma. U enciklopediji Britannica stoji kako je ruralno društvo ono u kojem postoji nizak omjer stanovnika i otvorenog zemljišta i u kojem su najvažnije gospodarske aktivnosti proizvodnja hrane, vlakana i sirovina. Takva je područja teško definirati s većom preciznošću, jer, iako je u neindustrijaliziranim nacijama prijelaz iz grada u selo obično nagao, on je postupan u industrijaliziranim društvima, što otežava točno određivanje granica ruralnih mjesta. Drugi, povezan problem je da vlade ne koriste iste statističke kriterije za ruralno i urbano stanovništvo; u Japanu, na primjer, svaki klaster od manje od 30 000 ljudi smatra se ruralnim, dok se u Albaniji skupina od više od 400 stanovnika smatra urbanim stanovništvom. Todorović (2007) ističe kako je kroz povijest ruralno društvo evoluiralo od primitivne seoske zajednice do suvremenog, izrazito razvijenog, ruralnog društva. Do prve polovice 20. stoljeća seljaštvo u Europi predstavljalo je najbrojniju i najznačajniju kategoriju društava. Prema Eppleru i sur. (2015) ruralna područja suočavaju se s padom

relativnog udjela poljoprivrede, odgovarajućim porastom (ekstraktivne) industrije i usluga, migracijom u gradove i prijelaznim razdobljem brzog demografskog rasta. Autori su mišljenja da ovaj proces transformira, a ne uništava ruralna društva.

3. ZNAČAJKE TURIZMA U RURALNIM PODRUČJIMA

Pivac i sur. (2016) ističu kako se razvoj i integracija novih nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralni prostor često ne odvija prema prethodno definiranim planovima, već predstavlja odgovor na neodrživost primarnih sektora kao što je poljoprivreda. U mnogim slučajevima, prilagodba ruralnih područja na novonastale okolnosti može biti nužna kako bi se osigurala egzistencija lokalnog stanovništva. Turizam u ruralnom prostoru predstavlja razvojni faktor koji može značajno doprinijeti revitalizaciji i razvoju tih područja. Kao nepoljoprivredna djelatnost, turizam može igrati vitalnu ulogu u obnavljanju gospodarske aktivnosti i u zaustavljanju negativnih demografskih trendova poput depopulacije. Kroz razvoj turističke infrastrukture, ruralna područja mogu privući posjetitelje, generirati nova radna mjesta i stvoriti prilike za dodatne ekonomske aktivnosti, čime se doprinosi održivom razvoju i dugoročnoj stabilnosti tih zajednica. U tom kontekstu, turistički sektor može postati oslonac u diverzifikaciji lokalne ekonomije, omogućavajući ruralnim područjima da prevladaju izazove povezane s padom tradicijskih poljoprivrednih aktivnosti i demografskim promjenama.

Lane (1994) definira ruralni turizam kao oblik turizma koji zadovoljava nekoliko ključnih kriterija: odvija se u ruralnim područjima, funkcionalno je ruralan, prilagođen je ruralnim mjerilima, nosi tradicionalni karakter te odražava složenost ruralnog okoliša, gospodarstva, povijesti i specifičnosti lokacije.

Prema UNWTO (2019), ruralni turizam predstavlja specifičnu vrstu turističke aktivnosti u kojoj su iskustva posjetitelja usko povezana s raznovrsnim proizvodima koji su općenito povezani s prirodnim okruženjem, poljoprivredom, ruralnim stilom života i kulturom, ribolovom, te razgledavanjem lokalnih znamenitosti. Aktivnosti ruralnog turizma odvijaju se u neurbanim, ruralnim područjima koja se odlikuju sljedećim karakteristikama: niska gustoća naseljenosti; krajolik i korištenje zemljišta u

kojem dominiraju poljoprivreda i šumarstvo; tradicionalna društvena struktura i stil života.

Prema Europskoj federaciji ruralnog turizma (RURALTOUR)* proizvodi u ruralnom turizmu su bicikliranje, gastronomija, iskustvo farme, prirodni parkovi, pješačenje i planiniranje, obiteljski odmori, manifestacije i događaji, kultura i naslijeđe, avanturizam, iskustvo života kao lokalac, ostala posebna iskustva.

Šajn i Finer (2023) ističu kako se ne mora svaki turizam u ruralnim područjima smatrati ruralnim turizmom. Ruralni turizam, čije podrijetlo leži u agroturizmu i boravku na farmama, obično se gradi na iskustvima koja su specifična za selo, često uključuje fizičke aktivnosti povezane s prirodom, obično je malog opsega i uključuje veliki broj malih privatnih poduzeća. Lokalnim zajednicama može donijeti brojne dobrobiti, posebice diversifikaciju prihoda poljoprivrednih gospodarstava, otvaranje radnih mjesta i zadržavanje usluga u ruralnim područjima, čime se sprječava depopulacija.

Prema istraživanju El Bilalija i sur. iz 2014., ruralni turizam ima veliki potencijal za diverzifikaciju egzistencije seoskih domaćinstava. Stoga bi ruralni turizam mogao biti strategija za održivi razvoj ruralnih područja, ali i alat za diferencijaciju proizvoda. Jedna od najčešćih značajki ruralnog turizma koja bi se trebala ponuditi poljoprivrednicima kao poticaj da razmotre pokretanje turističkog poslovanja je njegova sposobnost stvaranja alternativnog toka prihoda. Turizam je obećavajući način diverzifikacije ekonomske baze poljoprivrednika i ruralnih stanovnika.

Obzirom na ključnu ulogu ruralnih atrakcija u formiranju ruralnog turizma, jasno je da one samostalno nisu dovoljne. Kombinacija tih atrakcija s drugim komponentama može oblikovati turistički proizvod u optimalnom obliku. Stvaranje posebne atmosfere ruralnog turizma zahtijeva integraciju turističkih proizvoda s ostalim uslugama. Kako bismo prepoznali potencijal ruralnog turizma, ključna je izvedivost, posebno s obzirom na proizvodno orijentirani aspekt. (Yousefi, 2016)

Prema Lukiću (2013) turistička atraktivnost u ruralnom turizmu temelji se na sedam ključnih faktora odmora. Prvi faktor je smještaj, koji uključuje različite opcije poput seoskih kuća, agroturističkih gospodarstava i manjih obiteljskih hotela, pružajući gostima autentičan doživljaj boravka u ruralnom

* RURALTOUR Products, <https://www.ruraltour.eu/products>, pristupljeno 2.9.2024.

okruženju. Hrana i piće, drugi faktor, naglašavaju lokalne specijalitete i tradicionalnu kuhinju, čime dodatno obogaćuju turističko iskustvo. Usluga, uključujući i pružanje informacija, predstavlja treći faktor i odnosi se na kvalitetnu i personaliziranu uslugu koja doprinosi ukupnom zadovoljstvu posjetitelja. Infrastruktura je četvrti faktor i obuhvaća osnovne uvjete potrebne za funkcioniranje turističke ponude, poput cesta, putokaza i komunikacijskih veza. Peta komponenta, karakter ruralnog područja ili regije, odnosi se na specifičnosti lokalne kulture, tradicije i načina života koji čine regiju jedinstvenom i privlačnom za posjetitelje. Prirodni preduslovi, šesti faktor, uključuju prirodne ljepote, klimatske uvjete i pejzaže koji igraju ključnu ulogu u privlačenju turista. Na kraju, saobraćajna pristupačnost, kao sedmi faktor, odnosi se na dostupnost i lakoću dolaska do ruralnih destinacija, što značajno utječe na odluku turista o posjetu. Ovi faktori zajedno stvaraju cjelovitu i konkurentnu turističku ponudu u ruralnom turizmu, privlačeći posjetitelje u manje razvijena područja.

Šećibović i Bidžan (2009) diferenciraju razvojne pravce turizma koji su mogući u ruralnim područjima suvremene Europe. Također ističu da je potrebno na razini lokalnih zajednica izvršiti analize mogućnosti ruralnih prostora. Ti pravci su:

- Centar periferija pravac – napuštanje urbanih prostora radi laganih godišnjih odmora.
- Potrošački pravac – pravac ruralnog turizma koji se zasniva na intenzivnoj potrošnji, odnosno u kupovini proizvoda ruralnog prostora (ovaj oblik je vrlo raširen kod nas).
- Komercijalni pravac – kada se ruralni turizam povezuje i sa spoljnim i unutrašnjim elementima razvoja ruralnog prostora, i postaje permanentan oblik ekonomije ruralnog prostora.
- Egzistencijalni pravac – kada ruralni turizam počinje da mijenja oblike svakodnevnog života i kroz takve oblike počinje da rekonstruira autentične strukture i povezuje ih sa oblicima modernizacijskih tokova u turizmu.
- Dramaturški pravac – kada turisti i njihovi domaćini „glume „ tradicionalne oblike života u ruralnom prostoru.
- Ekonomski pravac - koji je ubitačan za multifunkcionalni razvoj određenih ruralnih prostora, kada turizam preuzima vodeću ulogu i suzbija ostale djelatnosti.

- Zajednički fokusirani pravac – kada se turisti fokusiraju na očuvanje tradicije pojedinih područja i njihovo tumačenje izvan tih prostora.
- Održivi pravac – zasniva se na konceptu održivog turizma, uz punu podršku i šire zajednice.

Long i Lane (2000) navode kako je ruralni turizam ušao u drugu fazu razvoja. Oni smatraju kako je prvu fazu karakterizirao porast sudjelovanja, razvoj proizvoda i poslovanja te partnerstvo, dok će druga biti složenija, i vjerojatno, obzirom na pitanja koja ostaju u vezi s njegovim mjestom u politici, njegovom integracijom u praksi i dinamičkom ulogom unutar sela koje se restrukturira unutar širih procesa razvoja turizma. Prema Popesku (2008), ruralni turizam može se podijeliti na nekoliko osnovnih formi:

- Agroturizam i ruralno iskustvo (seoski turizam) - Ovaj oblik turizma užu je pojam od ruralnog turizma, ali širi od „turizma na seoskom domaćinstvu“. Fokusiran je na seoski ambijent, poljoprivredu, lokalne manifestacije, gastronomiju, folklor, etnologiju, zanatstvo itd. Turisti imaju priliku promatrati ili aktivno sudjelovati u svakodnevnim seoskim aktivnostima.
- Aktivnosti u prirodi i kulturni turizam - Ovaj segment uključuje sportske i rekreativne aktivnosti kao što su biciklizam, lov, ribolov, pješaćenje i planinarenje. Također, obuhvaća i posjete lokalnim kulturnim atrakcijama, kao što su crkve, tvrđave, arheološki lokaliteti i sl.
- Ekoturizam: Popesku ističe ekoturizam kao oblik turizma koji je usmjeren na prirodu i doprinosi zaštiti prirodnih resursa. Ovaj pristup uz prirodne ekosustave, promovira i ekološku svijest među turistima, potičući ih da budu odgovorni i svjesni svog utjecaja na destinacije koje posjećuju.
- Ostali kombinirani oblici ruralnog turizma - U ovu grupu proizvoda ruralnog turizma mogu se ubrojati događaji kao što su festivali, karnevali i lokalne svetkovine, kao i prodaja lokalnih suvenira i pojedinih poljoprivrednih proizvoda. Iako ove aktivnosti i proizvodi često ne igraju primarnu ulogu u donošenju odluke o posjeti ruralnim područjima, oni ipak doprinose turističkom iskustvu i mogu povećati atraktivnost destinacije.

Prema studiji Pešteka i Tufo (2018), ciljna skupina ruralnog turizma u Bosni i Hercegovini obuhvaća turiste koji su otvoreni za istraživanje neotkrivenih ruralnih destinacija i autentičnih proizvoda temeljenih na tradiciji i lokalnom načinu života. Ovi posjetitelji posjeduju kreativno razmišljanje i često izbjegavaju pretrpane lokacije, tražeći autentičnost, intimnost, nostalgiju i ljudski kontakt. Zanimaju ih seoski način života i ponovno potvrđivanje tradicionalnih vrijednosti, kao i sticanje novih iskustava kroz aktivnosti poput jahanja konja, promatranja poljoprivrednih radova, posjeta starim selima i kuhanja. Također, brinu se o svom zdravlju, preferirajući hranu iz domaćeg uzgoja, te žele otkriti netaknutu prirodu, gastronomiju i sportske aktivnosti na otvorenom.

4. IZAZOVI RURALNOG TURIZMA DANAŠNJICE

U dokumentu OECD-a iz 1994. godine stoji da bi ruralni turizam trebao biti smješten u ruralnim područjima i funkcionalno ruralan, odnosno izgrađen na posebnostima ruralnog svijeta. Trebao bi uključivati mala poduzeća, otvoreni prostor, kontakt s prirodom i prirodni svijet, baštinu, tradicionalna društva i tradicionalne prakse. Također, treba biti ruralan u mjerilu i pogledu zgrada i naselja, s malim omjerom. Treba imati tradicionalni karakter, rasti sporo i organski, te biti povezan s lokalnim obiteljima. Razvoj ruralnog turizma trebao bi biti kontroliran lokalno i usmjeren na dugoročnu dobrobit područja, a također bi trebao biti održiv u smislu da njegov razvoj pomaže u očuvanju posebnog ruralnog karaktera područja i da je održiv u korištenju resursa. Ruralni turizam treba promatrati kao potencijalni alat za očuvanje i održivost, a ne kao alat za urbanizaciju i razvoj, te predstaviti mnogo različitih vrsta koje odražavaju složeni obrazac ruralnog okoliša, gospodarstva i povijesti. Dokument također identificira nekoliko ključnih problema ruralnog turizma, uključujući prijetnje po okoliš, socio-kulturne prijetnje, utjecaj poduzetnika izvana, izazove vezane uz smještaj, prometne gužve, nedostatak učinkovitog planiranja, ograničenu lokalnu kontrolu, nedovoljno sudjelovanje javnosti te potrebu za jačanjem partnerstava. Koncept održivosti u ruralnom turizmu zahtijeva širi pristup koji nadilazi usku usmjerenost na zaštitu okoliša. Ciljevi održivosti trebali bi uključivati očuvanje lokalne kulture i identiteta zajednice, zaštitu krajolika i prirodnog staništa, održivi razvoj ruralne ekonomije te dugoročan i održiv

rast turizma. Osim toga, ključno je poticati podršku i razumijevanje među donositeljima odluka, posebno onima na lokalnim, regionalnim i državnim razinama, kao i među institucijama odgovornim za razvoj ruralnih područja. Važno je shvatiti da ovisnost isključivo o turizmu može imati negativne posljedice i ne vodi uvijek do željenih rezultata. Stoga je nužno diverzificirati lokalnu ekonomiju i postići ravnotežu između razvoja turizma i drugih ruralnih djelatnosti (Krajnović i sur., 2011).

Šećibović i Bidžan (2009) ističu važnost procjenjivanja da se ruralni prostori uz pomoć turizma razvijaju u pravcu očuvanja realnog ruralnog ambijenta i dobivanja širokog spektra turističke ponude. U tom smislu, najviše značaja ima formiranje različitih ruralnih politika koje inkorporiraju u sebe različite oblike ruralnog turizma kao faktor boljeg korištenja ruralnih resursa. Studija UNWTO-a (2023a) ističe da je jedan od glavnih izazova ruralnog turizma danas neadekvatna infrastruktura, koja uključuje loše stanje puteva, luka, zračnih luka i drugih prometnih veza koje otežavaju dolazak turista do ruralnih područja. Problemi se također javljaju u osnovnim uslugama poput kanalizacije, struje, vodovoda te nedostatka pokrivenosti telekomunikacijama i internetskom mrežom. Nedostatak zdravstvenih usluga dodatno otežava razvoj turizma. Depopulacija, uzrokovana migracijom, posebice mlađih generacija u urbana područja, dodatno otežava situaciju jer smanjuje dostupnost ljudskih resursa ključnih za pružanje turističkih usluga koje se oslanjaju na osobni kontakt s lokalnim stanovništvom i autentična iskustva. Prema studiji Šajn i Finer (2023), negativne posljedice ruralnog turizma mogu uključivati fizičku degradaciju ekosustava zbog prekomjernog broja posjetitelja, povećan pritisak na lokalnu infrastrukturu te rast cijena usluga i stanovanja za lokalno stanovništvo. Ruralni turizam također se suočava s izazovima kao što su neadekvatni kapaciteti transporta, vodoopskrbe i kanalizacije, kao i depopulacija koja uzrokuje manjak radne snage potrebne za pružanje turističkih usluga. Uz to, predviđeni su specifični izazovi vezani uz provedbu zelene i digitalne tranzicije. Yousefi (2016) ističe da, uz odgovarajuću motivaciju, financijsku podršku i tehničku asistenciju, lokalna zajednica može razviti dinamične prostore i održavati turističku industriju, koristeći dostupne resurse za stambeni razvoj i promoviranje tradicionalnih vrijednosti. Na nacionalnoj razini to uključuje stvaranje raznovrsnih prostora s odgovarajućim sadržajima i sigurnošću koji su pristupačni svim društvenim skupinama. Oživljavanje i očuvanje vrijednih

ruralnih područja, te uspostavljanje koncentriranih turističkih i rekreativnih usluga, ključni su za održivi razvoj turizma na nacionalnoj i regionalnoj razini. Prema El Bilaliju i sur. (2014) razvoj ruralnog turizma koče mnoge poteškoće. Stoga je potrebno unaprijediti turistički standard, usluge i infrastrukturu; stvoriti povoljnije okruženje za ulaganja u ruralni turizam; ojačati potporne strukture i sposobnosti objekata; i poboljšati integraciju s općim planovima ruralnog razvoja. Nadalje, veze između ruralnog turizma i poljoprivrede treba operacionalizirati uspostavljanjem boljeg odnosa između struktura ruralnog turizma i poljoprivrednika u tom području. To će pomoći proizvođačima da lakše prodaju svoje poljoprivredno-prehrambene proizvode, a pružateljima usluga ruralnog turizma da diverzificiraju svoju ponudu usluga uključivanjem, primjerice, izleta i posjeta farmama. Ipak, to zahtijeva poboljšanje upravljanja objektima ruralnog turizma i veću profesionalizaciju menadžera.

Turizam može značajno doprinijeti zadržavanju stanovništva u ruralnim područjima stvaranjem lokalnih radnih mjesta, posebno za mlade. Poboljšanje infrastrukture, uključujući promet i digitalne usluge, povećava privlačnost tih područja i potiče vladine investicije u dobrobit zajednica. Ipak, turizam donosi i određene izazove, kao što su očuvanje kulturnog i prirodnog naslijeđa te potreba za boljim upravljanjem i povećanjem lokalne svijesti. Razvoj vještina igra ključnu ulogu, no obrazovni resursi su često koncentrirani u urbanim sredinama, što otežava pristup ruralnim stanovnicima. Praznine u infrastrukturi, koje utječu na fizičku i digitalnu dostupnost, ostaju važan problem. Sukobi mogu nastati zbog različitih vizija razvoja i nejednake raspodjele koristi od turizma. Inovativna rješenja, poput diverzifikacije lokalnih ekonomija, poboljšanja vrijednosnih lanaca, prioritizacije ciljanih investicija i poticanja javno-privatnih partnerstava, mogu pomoći u prevladavanju ovih izazova. Unatoč različitim razinama razvoja, zajednički problemi među regijama otvaraju mogućnosti za suradnju i razmjenu iskustava (UNWTO, 2023b).

5. ZAKLJUČAK

Ruralna područja su ključna za proizvodnju hrane i podršku drugim sektorima, ali su teško određiva zbog njihove raznolikosti i različitih pristupa koji se koriste u njihovom definiranju. Usprkos pokušajima da se uspostavi

jedinstvena definicija, ruralna područja se razlikuju u društvenim, ekonomskim i ekološkim aspektima između različitih zemalja, što otežava stvaranje univerzalne definicije.

Ruralni turizam predstavlja značajan potencijal za revitalizaciju i održivi razvoj ruralnih područja, pružajući alternativne izvore prihoda i smanjujući depopulaciju. Iako se ruralni turizam često razvija organski i lokalno, on može donijeti brojne dobrobiti kroz diverzifikaciju ekonomskih aktivnosti i očuvanje kulturne baštine. Međutim, važno za razvoj je komponenta održivosti, integriranosti s lokalnim resursima i usklađenosti s potrebama zajednice kako bi se izbjegle negativne posljedice poput prekomjerne urbanizacije.

Ruralni turizam može imati značajan utjecaj na lokalne zajednice, donoseći i pozitivne i negativne efekte. S jedne strane, može unaprijediti kvalitetu života kroz diverzifikaciju ekonomije, jačanje poljoprivrede i očuvanje kulturne baštine. S druge strane, suočava se s izazovima poput potrebe za boljom infrastrukturom, profesionalizacijom menadžmenta i integracijom u šire planove ruralnog razvoja. Ovaj oblik turizma pruža raznolik i širok spektar iskustava te može igrati ključnu ulogu u uravnoteženom i održivom razvoju ruralnih područja. Uz raznovrsne mogućnosti za razvoj lokalnih zajednica, nosi sa sobom i brojne izazove. Dok pozitivni utjecaji, poput jačanja socijalne kohezije i očuvanja kulturnog identiteta, mogu značajno unaprijediti kvalitetu života, istovremeno je važno adresirati negativne aspekte koji mogu nastati uslijed turističkog pritiska. U cilju održivog razvoja ruralnog turizma, neophodno je poboljšati infrastrukturu, usluge i upravljanje, te osigurati blisku suradnju između turizma i poljoprivrede uz uravnotežen pristup.

Održivost u ruralnom turizmu zahtijeva sveobuhvatan pristup koji nadilazi zaštitu okoliša i uključuje očuvanje lokalne kulture, prirodnog krajolika i ruralne ekonomije. Ključna je integracija različitih ruralnih politika koje podržavaju razvoj turizma uz očuvanje autentičnosti ruralnih prostora. Istovremeno, izazovi poput neadekvatne infrastrukture i depopulacije trebaju biti riješeni kroz koordinirane napore lokalnih vlasti i institucija. Održivi razvoj ruralnog turizma može se postići samo kroz balans između turizma i drugih ekonomskih aktivnosti, uz podršku lokalne zajednice i osiguranje potrebnih resursa.

LITERATURA

1. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023, October 29). rural society. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/rural-society>
2. Đurić, K. (2022). Ruralni razvoj. Novi Sad: Poljoprivredni fakultet.
3. El Bilali, H., Berjan, S., Driouech, N., Panin, B., Lazic, M. & Radosavac, A. (2014). Rural tourism in south-eastern Bosnia: structures management and service diversification. Book of Proceedings - 5th International Scientific Agricultural Symposium "Agrosym 2014", 971-976.
4. Eppler, U., Fritsche, U. R. & Laaks, S. (2015). Urban-Rural Linkages and Global Sustainable Land Use. Berlin: International Institute for Sustainability Analysis and Strategy.
5. Hadyński, J. (2021). Rural areas as a place for non-agricultural economic activity in a Central and Eastern European context. In Kosmaczewska, J. and Poczta, W. (Eds.) *Tourism and Socio-Economic Transformation of Rural Areas Evidence from Poland*. Routledge. 1-57.
6. Krajnović, A., Čičin Šain, D., Predovan, M. (2011) *Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice*. *Oeconomica Jadertina*. 1(1), 30-45.
7. Lane, B. (1994). What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2), 7-21.
8. Long, P. and Lane. B. (2000). 'Rural Tourism Development', in W.C. Gartner and D.W. Lime (eds), *Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism*, CAB International, Wallingford, pp. 299-308.
9. Lukić, A. (2012). Službene definicije ruralnih i urbanih područja: primjeri iz svijeta. *Geografski horizont*, 58. (1.), 7-26.
10. Lukić, A. (2013). *Tourism, Farm Diversification and Plurality of Rurality: Case Study of Croatia*. *European Countryside*, 5 (4), 356-376.
11. Organisation for Economic Co-operation and Development. (1994). *Tourism strategies and rural development (OCDE/GD(94)49)*. Paris.
12. Peštek, A., i Tufo, S. (2018). *Studija - Uspješni poslovni modeli u ruralnom turizmu u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Alterural.

13. Pivac, T., Dragin A., Dragičević, V., Vasiljević, Đ. (2016). *Selektivni oblici turizma: primeri dobre prakse u svetu i stanje u Republici Srbiji*. Novi Sad: Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo.
14. Ruraltour, Products. <https://www.ruraltour.eu/products>, pristupljeno 2.9.2024.
15. Ružić, E. (2011). *Ruralni turizam*. Senj: Razvojna agencija Senj.
16. Šajn, N., Finer, K (2023). *European Parliament. Rural Tourism: Briefing*.
17. Šećibović, R., Bidžan, A. (2009). *Uticaj turizma na transformaciju ruralnog prostora*. U: *Prilog poznavanju razvoja istraživanja ruralnih prostora u BiH*. Zbornik radova prvog međunarodnog znanstvenog simpozija transformacija ruralnih područja JI Evrope u uvjetima tranzicije i integriranja u Europsku uniju. Kupres, str. 151-160.
18. Todorović, M. (2007). *Ruralno društvo i ruralna geografija u prošlosti i budućnosti*. Collection of papers, Geographical Institute "Jovan Cvijic" SASA. 57, 45-53.
19. UNWTO (2019). *UNWTO Tourism Definitions*. Madrid: UNWTO. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284420858>.
20. UNWTO (2023a), *Tourism and Rural Development: A Policy Perspective*. Madrid: UNWTO. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424306>.
21. UNWTO (2023b). *Tourism and Rural Development: Understanding Challenges on the Ground – Lessons learned from the Best Tourism Villages by UNWTO Initiative*. Madrid: UNWTO. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424368>
22. Yousefi, K. (2016). *The Impact Of Rural Tourist Recreational Space Design On Tourism Development And Tourist Attraction In Iran*. The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC. 6,se, 1432-1437